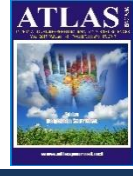

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date:09.07.2018

Published Date:12.09.2018

2018 / September

Vol 4, Issue:12

Pp:971-978

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

BOSNA-HERSEK'İN İDARİ-SİYASİ YAPISI VE KİMLİK SORUNU

ADMINISTRATIVE-POLITICAL STRUCTURE OF BOSNIA-HERZEGOVINA AND THE IDENTITY QUESTION

GÜLTEN HALİLOĞLU

Doktora Öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı,
e-mektup: g.haliloglu@hotmail.com, Edirne/Türkiye

ÖZET

Balkanlar dünyanın en eski medeniyetlerinin olduğu bir jeopolitik konumdadır. Tarih boyunca çok dilli, çok kültürlü, çok etnisiteli ve çok dinli bir yapıya sahip olmuştur. Balkanlardaki birçok farklı unsuru bünyesinde barındıran Bosna Hersek, bu karmaşık yapı nedeniyle bazı sıkıntılı süreçler geçirmiştir. Yirminci yüzyılın son döneminde en büyük trajediler arasında sayılan Sırlar ile Boşnaklar arasındaki savaş bölgede birçok yıkım ve tahribata sebep olmuştur. Bu yıkıma son vermek, savaşı durdurmak ve barışı tesis etmek için Aralık 1995'te Dayton Barış Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla ülkenin idari-siyasi yapısı etnik kimliklere göre oluşturularak savaş sonrasında huzur ve barışın tesis edileceği düşünülmüştür. Ancak anayasa görevi gören anlaşmanın etnik temelli oluşumu, ülkenin yapısını daha da karışık hale getirdiği için ortak bir vatandaşlık bilinci geliştirmemiştir. Bu çalışmada Bosna-Hersek'in kısa tarihçesine, Dayton Anlaşması'na, üç büyük kurucu unsura ve kimlikler açısından anlaşmadan kaynaklanan sorunlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler : Balkanlar, Bosna Hersek, Dayton Anlaşması, Kimlik, Etnisite

ABSTRACT

The Balkans has a geopolitical position in which there have been the earliest civilizations. The Balkans have been had a multi-lingual, multi-cultural, multi-ethnic and multi-faith structure throughout the history. Bosnia-Herzegovina has embodied many different constituents in the Balkans and has undergone some troublesome processes because of this complicated structure. The war between the Serbs and the Bosnians which has been considering among the greatest tragedies in the last period of 20th century has caused many destructions and depredations in the region. It has been signed the Dayton Peace Agreement in December 1995 for ending this destruction, stopping the war and establishing peace. It has been foreseen by this agreement that the serenity and peace would be established after the war through forming the administrative-political structure of the country according to the ethnic identities. However, a common citizenship consciousness could not be raised because of that the ethnic-based formation of the agreement which is acted as the constitution has become the structure of the country much more complicated. In this study, it will be addressed a short history of Bosnia-Herzegovina, the Dayton Agreement, the three great constituent elements, and the problems raised from the agreement in terms of identities.

Key Words: The Balkans, Bosnia-Herzegovina, Dayton Agreement, Identity, Ethnicity.

1. GİRİŞ

Avrupa'nın güneyindeki üç büyük yarımada'nın en doğusunda yer alan Balkanlar bölgesi Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa'daki toprakları, Slovenya, Sırbistan, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Romanya ve Bosna Hersek devleti ile beraber kendi siyasal sınırlarını çizmektedir (*Ana Britannica, C. 4, 1993: 215*). Bu coğrafyada yer alan Bosna Hersek etimolojik olarak incelendiğinde Bosna adını, Hırvatistan'la sınırlarını

çizen ve Sava Irmağı ile birleşen Bosna Irmağından almaktadır. Hersek, özgün manasıyla “Hersegovina” ise adını, Ortaçağ sona ererken Bosna Krallığı’na isyan edip kendisini “St. Sava Dükü” ilan eden Stefan Vukçič’e ait toprak parçası anlamına gelen kelimelerin birleşiminden almıştır. Nitekim “Herseg”, Dük ve “Ovin”, toprak demektir (*Karaman, 1992: 1*). Bosna Hersek, haritalarda 1180’den 1992’ye kadar olan süreçte de bir siyasi varlık olarak teşekkül etmiştir (*İzzetbegoviç, 2003: 2*).

Günümüzde Bosna Hersek Devleti 1995 yılındaki Dayton Barış Anlaşmasına göre kurulmuştur. Ülke etüdü incelendiğinde başkenti Sarayevo olan devletin 51.197 km² yüzölçümüne ve 3.531.159 nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Nüfusunun %51.11’i Boşnaklara, %30,78’i Sırlara, %15.43’ü Hırvatlara, %3,68’i ise diğer etnik gruplara mensup kişilere ait olan bu devlet “*etnik mozaiğe*” sahiptir. Ülkede konuşulan diller arasında Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça bulunmaktadır. Devlet Başkanlığı, Boşnak, Sırp ve Hırvatlardan oluşan üç kurucu unsur arasında sekiz aylık periyotlarla rotasyon usulü değişmektedir. 2014’te yapılan son seçimlere göre, Bosna Hersek Cumhurbaşkanlığı Konseyi’ne üye olarak Bakir İzzetbegoviç, Dragan Çoviç ve Mladen İvaniç seçilmiştir. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Çalışma Örgütü gibi pek çok uluslararası kuruluşa üyedir (<http://www.mfa.gov.tr/bosna-hersek-kunyesi.tr.mfa>).

2. BOSNA HERSEK’İN KISA TARİHÇESİ

Balkan yarımadası eski tarihlerden beri sürekli olarak güneydoğudan batıya ve kuzeyden güneye inen kavimlerin kullandıkları bir güzergâh olmuştur. Bölge eski çağlarda İlliryalılar’ın sonrasında ise Romalıların hâkimiyeti altında kalmış, 7. yüzyılda Avar ve Slovenler’in istilaları ile Roma’nın bölge üzerindeki hâkimiyet alanı ortadan kalkmıştır (*Bosna Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri 1516-1919, 1992: 6*). 12. Yüzyıl’da Bosna Krallığı’nın temeli atılmıştır. Bosna Krallığı kurulduktan bir süre sonra Osmanlılar tarafından kalıcı olarak 1463 yılında fethedilen Bosna, eyalet olarak düzenlenmiş ve İslam’ı benimseyen bir bölge olmuştur (*Tekin, 2011: 11-12*). Eyalet statüsünün 1580’de kazanılmasından sonra Hersek Sancağı beylerbeylik statüsünü de elde etmiştir. 1878-1918 yılları arasında ise topraklarının büyük çoğunluğu Avusturya Macaristan İmparatorluğu’nun içerisinde kalmıştır (*Djurdjev, 1992: 197*).

I. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Avusturya Macaristan’ın egemenliği altında kalan Bosna Hersek, Avusturya Macaristan’ın savaştan yenik çıkması ile birlikte 1918’de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı’na bağlanmıştır. 1945’e gelindiğinde ise Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti’ni oluşturan cumhuriyetlerden biri olmuştur (*Bosna Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri 1516-1919: 23*). Yugoslavya’nın dağılması ile 1991 yılında Bosna Hersek bağımsız olmak istemiştir. Bir bakıma Müslüman-Hırvat koalisyonu diyebileceğimiz bir birliklikle Bosna- Hersek 1992 Şubatı’nda bağımsızlığını ilan etmiş ve bağımsızlığını ilan etmesinin akabinde 1992 Nisan ayında Avrupa Topluluğu ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından tanınmıştır (*Armaoğlu, 2007: 929*). Bunun sonucunda Yugoslavya’dan ayrılmak istemeyen Sırlar ile Boşnaklar arasında çatışma yaşanmıştır. Sırların ağır saldırıları katliama dönüşmüş ve Sırbistan, Bosna Sırlarını kışkırtarak destek vermiştir. Sırlar binlerce insanı vatanlarından sürgüne zorlamışlar, esir kamplarında hapsedmişler, Türk-İslam eserlerine ağır hasar vermişler, tecavüz, toplu saldırı ve katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Bu nedenle Doğu Bosna ve Srebrenitsa çevresinde yaşanan trajik olaylar silsilesinin, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa topraklarında gerçekleşmiş “*en ağır savaş suçu*” olarak tarihe geçtiği kabul edilmektedir (*Alp: 2017:156*). Sonucunda Sırların yaptığı katliamı durdurmak ve savaşa son vermek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri’nin Ohio Eyaleti’nde Dayton Barış Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Bosna Hersek Devleti’nin siyasi yapısı ve kurumları oluşturulmuştur (*Armaoğlu: 929*).

3. DAYTON ANLAŞMASI'NA GÖRE OLUŞTURULAN SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

Bosna Hersek'in 1992 yılında aldığı bağımsızlık kararı sonrası başlayan Sırp saldırıları sonucunda NATO güvenli bölge ilanında bulunmuştur. NATO'nun 1993 yılında çağrıda bulunduğu güvenli bölge ilanına rağmen saldırılar devam etmiştir. Bu nedenle saldırılara son verilmesi için bazı çalışmalar olmuştur. Dayton Anlaşması imzalanana kadar ki süreçte Avrupa Birliği tarafından "*Cutileiro Barış Planı*", Avrupa Topluluğu ve Birleşmiş Milletler tarafından "*Yugoslavya Hakkında Londra Konferansı*", Birleşmiş Milletler arabulucuları *Thorvald Stoltenberg* ve *David Owen* tarafından hazırlanan plan ve ABD, Almanya, Fransa, İngiltere ve Rusya Dış İşleri Bakanları tarafından "*Contact Group Plan*" adlarıyla ateşkesin sağlanması için bazı teşebbüsler olmuş fakat olumlu sonuç alınamamıştır (*Gedik – Köküarı, 2014: 41-42*).

Taraflar arasında yapılan ve sonuç alınamayan bir dizi barış görüşmesinin ardından diplomatik teşebbüslerin askeri yaptırımları desteklemesi neticesinde güç dengesi şaşırtıcı şekilde değişmiştir. Böylece Hırvat ve Boşnaklar, Sırp saldırılarına karşı başarılar elde etmiştir. Bu dönemde ABD çatışmaları önlemek amacı ile *Richard Hoolbroke* aracılığıyla bir plan taslağı oluşturmuştur. Bunun sonucunda altmış günlük ateşkesin ardından ABD'nin girişimi ile *Franco Tudjman*, *Slobodan Miloseviç* ve *Alija İzzetbeoviç*'in katılımıyla ABD'nin gözetiminde 1-21 Ekim tarihlerinde görüşmeler yapılmış ve barış dönemine yol açacak "*Dayton Barış Anlaşması*" Aralık 1995'te imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, bundan sonra ülke topraklarının %51'i Bosna-Hersek Federasyonuna, %49'u Sırp Cumhuriyeti'ne ait olmuştur (*Kenar, 2007: 190*). Bosna Hersek Devleti'nin idari-siyasi yapısını oluşturan Dayton Anlaşması ile farklı dine ve etnisiteye mensup olan halkların bir arada olması ve tek bir hukuksal kimlik altına alınması sağlanmaya çalışılmıştır. Amaç savaş sonrasında Boşnak, Sırp ve Hırvat etnisitesine sahip halkların barış ve huzur içinde bir arada yaşayabilmesini sağlamaktır. Ancak anayasadaki bazı eksiklikler bu amacı sağlamaktan oldukça uzak olmuştur (*Kamil, 2017: 169*).

Dayton Barış Anlaşması, Bosna Hersek Devleti'nin anayasası hükmündedir. Buna göre anayasanın birinci maddesinde devletin Bosna Hersek Federasyonu ile Sırp Cumhuriyeti'nden oluştuğu ve başkentin Sarajevo olduğu belirtilmiştir. Bosna Hersek vatandaşlığı bu iki Entity (unsur) için de geçerlidir. Sırp Cumhuriyeti bir unsur, Hırvat ve Boşnaklardan oluşan Bosna-Hersek Federasyonu ayrı birer unsur sayılmaktadır (*Gedik – Köküarı: 45*).

Bosna-Hersek Devleti güçler ayrılığı prensibine ve serbest demokratik seçimlerle yönetilen bir devlet yapısına göre oluşturulmuştur. Ancak devletin yapısı oldukça karmaşıktır. Yürütme Üçlü Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Konseyi'nden oluşur. Üçlü Cumhurbaşkanlığı için dört yıllığına üç tane üye seçilir ve bu üyeler sekiz ayda bir dönüşümlü olarak değişir. Yasaya göre Boşnak ve Hırvat temsilciler Bosna-Hersek Federasyonu'ndan, Sırp temsilciler ise Sırp Cumhuriyeti'nden seçilirler. Bakanlar Konseyi'nin Başkanı ise Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Bakanlar Konseyi'nde toplam dokuz bakan bulunmaktadır. Bu bakanların üçü Boşnak, üçü Hırvat diğer üçü ise Sırp'tır (*Kamil, 2017: 169-170*).

Bosna-Hersek devletini oluşturan iki devletten biri olan Bosna-Hersek Federasyonunun yapısı incelenecek olunursa kendine ait bir hükümete, orduya, polise, bayrağa, ambleme, posta sistemine sahip olduğu görülmektedir. Bu devlete teritoryal açıdan bakılacak olunursa federasyon 10 "*kanton*" ve 81 belediyeden meydana gelmektedir. Yetki alanları ise savunma, enerji, arazi kullanımı, politika ile sınırlıyken sağlık ve sosyal güvenlik politikaları federasyon ile kantonlar arasında ortaktır. Bosna Hersek Federasyonu üç kurucu halk olan Boşnak, Hırvat ve Sırp'ları temsil etmektedir (*Coric, 2016: 17*).

Bosna-Hersek Devleti'ne ait toprakların takriben %49'una sahip olan Sırp Cumhuriyeti, anayasası, bayrağı, parlamentosu, bakanları, başbakanı ve cumhurbaşkanı olan bir devlettir. Millet Meclisi ve Halk Konseyi'nden oluşan yasama organına ve yargıya sahiptir. Cumhurbaşkanı ve iki yardımcısı doğrudan seçilirken Başbakan ve Başbakan yardımcılarını aynı etnik azınlığa mensup olmamak zorundadır. Bosna-Hersek Federasyonu'nda olduğu gibi kanton yapısı olmadığından dolayı daha merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Sırp Cumhuriyeti'nin 8'i Sırp, 5'i Boşnak ve 3'ü Hırvat azınlıktan oluşan toplam 16 Bakanı vardır (*Kamil: 173-174*).

Bosna-Hersek Devleti'nde, Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nin dışında özerk bölge olan Brčko Özerk Bölgesi de bulunmaktadır. Brčko Özerk Bölgesi ise takriben on iki kilometre kare alana ve karma bir nüfusa sahip (Boşnak-Hırvat-Sırp), uluslararası denetim altında olan bir bölgedir. Bölge, Bosna-Hersek Sırp Cumhuriyeti topraklarını kuzey ve güneyden kesen bir jeopolitik konuma sahip olmasının yanısıra kendi özerk hükümeti, yürütme organı, polis teşkilatı olan bir yapıdır (<http://www.tuicakademi.org>).

4. DAYTON ANLAŞMASI'NIN ETNİK UNSURLAR AÇISINDAN MEYDANA GETİRDİĞİ SORUNLAR

Dayton Anlaşması savaşı bitirmek, savaştan üç tarafa da seslenebilmek ve savaş sonrası durumu normalleştirebilmek adına hazırlanmıştır. Anlaşma, güç paylaşımı ve çok katmanlı bir siyasi yapı sunarak bu normalleşmeyi sağlamayı öngörmüştür. Ancak ülkenin siyasi, iktisadi ve sosyal yapısını kapsayıcılıktan uzak olduğu için çok katmanlı bu yapı, normalleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlamaktan ziyade bir dezavantaj haline gelmiştir (*Ekinci, 2014: 33*). Boşnak Lider Aliya İzzetbegović çok katmanlı, parçalı bir yapıdan memnun olmadığını “*Bu adil bir barış olmayabilir, ancak süren bir savaştan daha iyidir.*” diyerek dile getirmiştir (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bosna-hersekin-bilge-krali-aliya-izetbegovic/941871>).

Dayton Anlaşması iki entite ve bir özerk bölge ile tek bir devleti öngörse bile Bosna Hersek Federasyonu'nun 10 kantonlu olması, Sırp Cumhuriyeti'nin merkezi yapısı, Brčko özerk bölgesi ile 3,5 milyona sahip bu küçük devlette 13 farklı anayasanın olmasına yol açmıştır (*Dalar, 2008: 100*). Bosna-Hersek'te 5 cumhurbaşkanı, 14 başbakan, 180 bakan, 760 milletvekili ve 1200 yargıç ve savcı bulunmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan çok başlı durum devlette yönetim krizinin çıkmasına neden olmaktadır (*Şahin, 2013: 58*). Ayrıca bu durum Bosna-Hersek ekonomisine de yük getirmektedir. Nitekim Dayton Anlaşması, “*etnik bölünmüşlüğü yasallaştıran*” bir anlaşma olmuştur. Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nin kendine özgü siyasi kurumları, yargı organları, eğitim kurumları, polis teşkilatları bulunduğu için tek devlet çatısı altında iki federe devlet olmaktan çok “*iki ayrı küçük devlet*” konumunda gözükmektedir (*Ceylan, http://www.tuicakademi.org*).

1991 yılındaki resmi nüfus kayıtlarına göre Srebrenitsa'da Müslüman Boşnaklar nüfusun %75'ini, Sırp'lar %23'ünü ve %2'sini de diğer etnik gruplar oluşturmaktaydı (*Alp: 155*). Ancak özellikle 1991 yılından sonra nüfus yapısındaki değişim ile birlikte Sırp'ların nüfusları artmış ve bölgede homojen bir yapı oluşmuştur. Bosna-Hersek Federasyonu ise Sırp Cumhuriyeti ile kıyaslandığında daha heterojen bir nüfusa sahiptir. Sırp Cumhuriyeti'ndeki bu homojen yapı sayesinde daha merkeziyetçi ve güçlü bir idare yapısı oluşmuştur. Ancak “*homojenlik*” diğer etnik gruplarla ortak bir vatandaşlık bilincinin oluşmasını engellemiştir (*Ekinci: 35*). Savaşta en fazla zayıyatı alan tarafta Boşnaklar olmasına rağmen Sırp Cumhuriyeti'ndeki Boşnakların koşulları iyi değildir. Boşnaklar ve diğer etnik gruplar burada “*apartheid*” durumundadır. Sırp Cumhuriyeti'nde Sırp'ların dışındaki etnik grupların iş sahibi olma, emeklilik talebinde bulunma gibi en temel insani taleplerinde bile zorluklar ile karşılaşmaları eleştirilmektedir (*Latiç, https://aa.com.tr/tr/analiz-haber/bosna-hersekin-deligomlegi-dayton-antlasmasi/691481*).

Hırvatlar ise Bosna Hersek Devleti'nin üç kurucu unsurundan biri olmalarına rağmen kendi milli iradelerinin devlet yönetimine tam manasıyla yansımadığından şikâyet etmektedirler (*Ekinci: 36*). Bu nedenle Bosna Hersek Federasyonu'nda, “*Boşnakların gölgesi altında yaşadıklarını*” düşünen Hırvatların bazıları anavatanları olan Hırvatistan'a göç etmeyi istemektedir. Bazı Hırvatlar ise kendi yaşadıkları bölgelerde “*devlet içinde devlet*” olma şeklinde özerk bir yönetim arzu etmektedirler (*Tekin: 75*).

Boşnak, Sırp ve Hırvatların dışında Bosna-Hersek Devleti'nde yaşayan diğer etnik gruplardan bazıları da Dayton Anlaşması'nın hükümlerinden rahatsızlık duyduklarını dile getirmeye başlamışlardır. Bosna Hersek vatandaşlığına sahip Roman asıllı *Dervo Sejdic* ve Yahudi asıllı *Jakop Finci*, Boşnak, Sırp ve Hırvatlardan oluşan üç kurucu unsur dışındaki etnisiteye sahip halkın Üçlü Başkanlık Konseyi ve Halklar Meclisi'ne üye seçilememesini ayrımcılık olarak değerlendirmiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine dava açmışlardır (*Ekinci: 37*). Karara göre “*Bosna-Hersek, AIHM'nin ayrımcılığı yasaklayan 14'üncü Maddesi'ni, 1 Numaralı Protokol'ün serbest seçim hakkına ilişkin 3'üncü Maddesi ile 12 Numaralı Protokol'ün ayrımcılığı genel olarak yasaklayan 1'inci Maddesi'ni ihlal etmekteydi.*” (*Şahin: 60*). Sonuç olarak Mahkeme kamu nezdinde ayrımcılık yapılmaması gerektiğine hükmetmiştir. Ancak mahkemenin sonucunun Bosna-Hersek Devleti'nde uygulamaya geçilmesi oldukça zor gözükmektedir (*Ekinci: 37*). *Dervo Sejdic* ve *Jakop Finci* yaptıkları açıklamada “*Amacımız gerçekten cumhurbaşkanı adayı olmak değil sadece ayrımcılığı bitirmek. Üçlü Konsey'in, AB üyesi olmak için 2014'e kadar bu maddeyi değiştirmesini bekliyoruz*” diyerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dava açmalarının temel nedeninin “*ayrımcılığı bitirmek*” olduğunu açıkça beyan etmişlerdir. Dayton Anlaşması'nın üç kurucu unsur için çizdiği keskin sınırlar ve çok katmanlı bölünmüş yapı bu durumu zorlaştırmaktadır (<https://www.sabah.com.tr/dunya/2012/04/01/yahudi-ve-romanlarin-ayrimcilik-davasi>).

5. BOSNA HERSEK'TE KİMLİK SORUNU

Kimlik, bireyin kendini ifade ederken nasıl bir nesne olduğunu belirten niteliklerin bütünüdür (<http://www.tdk.gov.tr>). Kavram olarak kimlik, uluslararası ilişkilere aktarılırken devlet için devlet olmak durumu ile eşitlik sağlanmaya çalışılır. Bu bağlamda hem ulus hem de devlet olma durumunun çeşitli inşa edilmiş biçimlerini tanımlar hale gelmektedir (*Ereker, 2010: 60*). Kimlik, tarihsel, kültürel, toplumsal, mekânsal etkileşimler sonucu inşa edilir (*Çalış – Önsoy, 2013: 3*). Bu inşa sonucunda meydana gelen birikimler, kimliğe referans yapacağımız tanımları oluşturur.

Bosna-Hersek'te tarihsel ve kültürel birliktelikler sonucunda inşa edilen kimlik yapısı incelenecek olunursa “*Modernlik Öncesi (premodern) Boşnak Kimliği (Türk)*”, “*Sırp-Ortodoks (Riščanski, Vlaški)*”, “*Rimokatolik (latinski, šokački)*” gibi kimlikler görülmektedir. Ancak bu kimlikler modern bir Bosna veya Boşnak etnik kimliği etrafında birleşmemiştir (*Coric: 54*). Ortak bir paydada buluşmak amacıyla bölgesel ve coğrafi bir çağrışımında bulunan “*Bosnalı-Boşnak*” tabiri kullanılabilir. Ancak bu tabir kullanılırsa Müslüman Bosnalı, Ortodoks Bosnalı (Bosnalı Sırp), Katolik Bosnalı (Katolik Hırvat) gibi adlandırmalar ortaya çıkacaktır. Bosnalı tanımı, Sırp ve Hırvatlar açısından bakıldığında Müslümanları çağrıştırmaktadır. Bu nedenle bu tabiri kullanmayı reddedeceklerdir (*Eker, 2016: 74*). Ancak “*Bosnalı olmak*”, Osmanlı Devleti döneminde herkes tarafından var olduğu bilinen ve kabul edilen etnik-dini farklılıkların bulunduğu ve bu farklılıkların “*köylü-kentli, kadın-erkek*” gibi sıradan farklılıklara benzetildiği bir durum olmuştu. Bosnalı olmak çok kültürlü, çok dinli ve çok etnisiteli bir ortamda büyümek, yetişmek anlamını taşırdı (*Özkan, 2014: 67*). Bosna-Hersek'te bireyler bu tabirin kullanıldığı ortamda yetişmelerine rağmen farklılıklar nedeniyle her zaman barışçıl bir ortam sağlanamamıştır. Bölgede tarih boyunca farklı etnik köken ve farklı dinlere sahip Slav kökenli halklar bulunmuştur. Boşnaklar (Müslüman), Sırlar (Ortodoks) ve Hırvatlar (Katolik) Slav kökenli halklar olmakla birlikte inandıkları din ve

mezhepler birbirinden farklıdır. Bu durum Bosna-Hersek’i etnik ve dini kimliklerin çatışma ve karmaşa halinde olduğu bir bölge haline getirmiştir (Jankovic, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3741/bosna-hersekin_yeniden_yapilanmasi_ve_balkanlar).

Bosna-Hersek’in Yugoslavya dönemindeki kimlik durumunu değerlendirmek gerekirse, Yugoslav Federal Kimliği ve her milletin etnik kimliği olmak üzere alt kimlik ve üst kimlikten oluşan iki tür kimlik bulunmaktadır. Yugoslavya, devletin içinde bulunan farklı kimlik yapılarını “Yugoslavya” üst kimliğinde buluşturma amacını taşımış olsa da vatandaşlarının etnik ve dini kimliklerini unutturmakta başarılı olamamıştır. Etnik temelli aidiyetler bir dönem bastırılmıştır. Ancak devlette federasyon yapısının olması etnik kimlikleri hatırlatmış ve milliyetçiliklerin tırmanmasına zemin hazırlamıştır (Özkan: 69). Bundan dolayıdır ki Bosna’da yapılmış olan savaşa etnik kimlikler nedeniyle yapılan bir savaş denilebilir. Yükselen Sırp milliyetçiliği Bosna-Hersek’in bağımsız olmasına tahammül edememiş, kendileri tarafından idealize ettikleri “Büyük Sırbistan” hayalini kurmak istemiştir. Boşnakları Müslüman olmalarının yanısıra “Türk” olarak nitelendirmişlerdir. Bosna Sırp Ordusu Komutanı Ratko Mladiç’in söylemlerine bakıldığında Sırpların, Boşnakların etnik kimliğini “Türk” olarak kabul ettiği görülmektedir. Ratko Mladiç, Srebrenitsa Meydanı’nda “11 Temmuz 1995’te Sırpların Srebrenitsa’sında bulunuyoruz. Bugün Sırplığın yeni bir bayramıdır. Bu kasabayı Sırp milletine hediye olarak sunuyoruz. Nihayet bu alanda, Osmanlılara karşı giriştiğimiz ayaklanmanın hatırasına, Türklerden intikamımızı alma anı gelmiştir.” şeklinde söylemlerde bulunmuştur (Alp: 170).

Bosna Hersek Devleti günümüzde üç etnik yapı üzerine kuruludur. Fakat bu ayrı etnik yapılar nedeniyle ortak bir kimlik olan “vatandaşlık” ön plana çıkarılmamıştır. Vatandaşlık bilincinin yerleşmesi için sivil topluma dönüşün olması gerekmektedir (Coric, 50). Bosna-Hersek’te savaşın başlangıcında genellikle Bosna’daki halka insani yardım sağlama amacıyla dünyanın farklı bölgelerinden gelen kişilerce Sivil Toplum Kuruluşları (STK) oluşturulmuştu. Savaşın sonunda ise bu sivil toplum kuruluşları misyonlarını, demokrasinin gelişimi ve yerleşmesi şeklinde dönüştürmüşler ve mevcut durumlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Ancak bu kuruluşlar ülkenin gerçek gereksinimlerine yönelik faaliyetler yürütmemiştir. Bu nedenle bu yapıdaki kuruluşlara çok fazla olumlu bakılamamaktadır (Avdic, <http://www.tasam.org/tr>). Bu kuruluşlar demokrasinin gelişimi için çabalamak yerine kendi menfaatlerine uygun hareket ettikleri için Bosna-Hersek’te Sivil Toplum Kuruluşlarından umulan fayda sağlanamamıştır. Ayrıca Dayton Barış Anlaşması sonrasında kurulan Bosna-Hersek’teki devletlerden birine gidildiğinde iki tarafın polislerinin farklı üniformalar giydiği, devlet televizyonlarının farklı olduğu, hizmetlerin üçe bölündüğü görülmektedir. Bu durumun toplumdaki ayrışmayı arttırdığını düşününler olmakla birlikte bazı siyaset bilimciler ise hizmetlerin üçe bölünmesi gibi durumların toplumu ayrıştırmaya itmediğini dolayısıyla bunun anayasa ile çok fazla alakalı olmadığını, bilinç ile alakalı olduğunu vurgulamaktadır. Siyaset bilimi profesörlerinden Corce Vukoviç, “Askerler silah bıraktı, ama vicdanlar silah bırakmadı. Başka bir anayasa ile de daha farklı bir durumda olmazdık” sözleriyle anayasa kadar anayasayı uygulayacak olanların barışı ve bütünleşmeyi isteyen adımlar atmalarının önemli olduğunu belirtmiştir (<http://www.aljazeera.com.tr/haber/bosnada-20-yildir-eksik-bir-baris>).

6. SONUÇ

Sırpların aşırı milliyetçiliklerinin bir sonucu olan yıkım ve katliamı önlemek için Dayton Barış Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmada savaşı önlemek ve bir daha bu gibi trajik durumların yaşanmaması amacıyla Boşnak, Hırvat ve Sırpardan oluşan üç etnik grubun temsiline büyük önem verilmiştir. Bu ise bazı durumlarda dezavantaja dönüşmüştür. Örneğin, üç etnik grubun haricindeki etnik gruplar kendilerine devlet yönetiminde ve uygulamalarında yeterince yer verilmediğinden şikâyet etmektedirler. Farklı kimlikleri memnun etmek için

etnik çeşitliliğe yer verilerek kurulan yapı sonrasında devlet yapısı fazlaca karmaşık bir hal almış, entitelerin farklı kurum ve kuruluşlara sahip olması devlet bütünlüğünün oluşmasını engellemiştir. Bu durum devlette ortak karar almayı engellemesinin yanısıra devlete maddi yük getirmesine de neden olmuştur.

Farklı etnik kimlikleri bir arada tutup sürece entegre etmeye çalışan bir sistem oluşturulmak istenmesine rağmen barışa, demokrasiye ve toplumu bütünleştirmeye yönelik kurum, kuruluş ve organizasyonlar ile ülkenin anayasası bu amacı gerçekleştirmekten oldukça uzaktır. Bazı kuruluşlar demokrasi ve toplumu bütünleştirmeyi sağlamak yerine kendi menfaatlerine göre hareket ettikleri için toplum nazarında değer kaybetmişler ve güvenilmez duruma gelmişlerdir. Bosna Hersek Devleti'nin etnik kimlere bürünmüş görüntüsünün toparlanabilmesi için gerçek manada demokratik değerlerin ne olduğunun anlaşılıp uygulamaya geçilmesi ve etnik kimliklerden ziyade “devlet vatandaşlığı” bilincinin yerleşmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alp, İ. (2017-2). “Srebrenitsa Soykırımı (Temmuz 1995)”, Avrasya Etüdüleri, Yıl:23, S. 52, TİKA Yayınları, Ankara 2017-2, ss. 153-197.

Armaoğlu, F. (2007). 20.yy. Siyasi Tarihi 1914-1995, Alkım Yayınları, 16.Baskı, İstanbul.

Avdic M. “Savaştan Sonra Bosna’da Proje ve Programların Uygulanması ve Gerçekleştirilmesinde STK’ların Rolü”,http://www.tasam.org/trTR/Icerik/3852/savastan_sonra_bosnada_proje_ve_programlari_uygulamasi_ve_gerceklestirilmesinde_stklar_rolu(28.03.2018).

“Balkanlar” Maddesi. (1993). AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt.4, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik, İstanbul, ss. 215-223.

Bosna Hersek Ülke Künyesi, <http://www.mfa.gov.tr/bosna-hersek-kunyesi.tr.mfa> (08.07.2018).

Bosna Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri 1516-1919. (1992). T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No.7, Ankara.

“Bosna’da 20 Yıldır ‘Eksik Bir Barış’ ” <http://www.aljazeera.com.tr/haber/bosnada-20-yildir-eksik-bir-baris> (22.04.2018).

Ceylan, N. “Dayton Anlaşması, Tarihi ve Günümüze Etkileri”, <http://www.tuicakademi.org/dayton-antlasmasi-tarihi-gunumuze-etkileri-2/>(20.03.2018).

Coric, A. (2016). Ulusal Kimlik ve Dış Politika: Dayton Sonrası Bosna Hersek’te Ulusal Kimlik Tartışmaları ve Dış Politika, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çalış, Ş. H. - Önsoy, M. (2013). “Kavramsal Çerçeve: İsimlendirme ve Bölgesel Kimliğin İnşası”, (Ed. Şaban H. Çalış-Birgül Demirtaş), Balkanlarda Siyaset, Anadolu Üniversitesi Yayını No:1691, 3.Baskı, Eskişehir.

Dalar, M. (2008). “Dayton Barış Anlaşması ve Bosna Hersek’in Geleceği”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl. 9, C. 1, S. 16, 2008, ss. 91-123.

Djurdjev, B. (1992). “Bosna-Hersek”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (D.İ.A), C. 6, İstanbul, ss. 297-305.

Eker, S. (2016). “Bosna’da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine”, Milli Folklor Dergisi, Yıl.18, S. 72, ss. 71-84.

Ekinci, M. U. (2014). Bosna-Hersek Siyasetini Anlama Kılavuzu, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Yayınları, Ankara.

Ereker, F. (2010). Dış Politika ve Kimlik: İnşacı Perspektiften Türk Dış Politikasının Analizi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gedik, Ö. - Köküarı, İ. (2014). “14 Aralık 1995 Dayton Anlaşması ile Oluşturulan Hükümet Biçiminin Bosna Pratiğindeki Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S.1-2, Erzincan, ss. 25-61.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bosna-hersekin-bilge-krali-aliya-izetbegovic/941871> (22.03.2018).

<https://www.sabah.com.tr/dunya/2012/04/01/“yahudi-ve-romanlarin-ayrimcilik-davasi”> (20.03.2018) .

<http://www.tuicakademi.org/bosna-hersekin-karmasik-idari-yapisi/>

İzzetbegoviç, A. (2003). Tarihe Tanıklığım, (Çev: Alev Erkilet, Ahmet Demirhan, Hanife Öz), 2. Baskı, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul.

Jankoviç, N. “Bosna Hersek’in Yeniden yapılanması ve Balkanlar”, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3741/bosna-hersekin_yeniden_yapilanmasi_ve_balkanlar (29.03.2018).

Kamil, İ. (2017). “Dayton Sonrası Bosna Hersek: İdari Siyasi Yapı, Ekonomik Durum ve Dış Politika (1995-2017)” Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015), (Ed. İbrahim Kamil), Nobel Yayınevi, İstanbul.

Karaman, M. L. (1992). “Bosna Hersek ve Bosna Hersekliler”, Bosna Hersek, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Kenar, N. (2007). “Bosna Hersek”, (Der.Osman Karatay-Bilgehan Atsız Gökdağ), Balkanlar El Kitabı, C. 2, Karam/Vadi Yayınları, Ankara.

Latiç, C. “Bosna-Hersek’in ‘Deli Gömleği’ : Dayton Anlaşması”, <https://aa.com.tr/tr/analiz-haber/bosna-hersekin-deli-gomlegi-dayton-antlasmasi/691481> (25.03.2018).

Özkan, B. (2014). “Bosna’da Kalıcı Barış Mümkün mü?”, Bilge Strateji, C. 6, S. 10, İstanbul, ss.63-84.

Şahin, Y. (2013). Batı Balkanlar AB Yolunda, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No.267, İstanbul.

Tekin, C. H., Bosna-Hersek Devleti 1991-2011, Çizgi Kitabevi, Konya.

TürkDilKurumu,GüncelTürkçeSözlük,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a04c90eef5357.10153073 (28.03.2018).